

Tayyorlov guruhlari mashg'ulotlari va 1-sinf darsliklarining o'zaro bog'liqlikda tashkil etish

Asliddin Erkinovich Nuriddinov
Shahlo Ibragim qizi Quldosheva
Moxichehra Raxmatillayeva Baxrillayeva
Samarqand davlat universiteti Urgut filiali

Annotatsiya: ushbu maqola keyingi yillarda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni umumta'lim maktabiga tayyorlash va ularni maktab sharoitiga mos ravishda qiyinchiliksiz o'qitish jarayoniga bag'ishlangan. Unda maktabgacha ta'limni tashkil etish va tayyorgarlik guruhlari o'quvchilarining ta'lim faoliyati o'rtasidagi bog'liqlikdagi yangiliklar o'rganiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, taraqqiyot, yangilik, islohot, matematika, ona tili, o'qish, alifbo, nutqni rivojlantirish

Organization of preparatory group classes and 1st grade textbooks in relation to each other

Asliddin Erkinovich Nuriddinov
Shahlo Ibragim kizi Kuldosheva
Mohichehra Rakhmatillayeva Bakhrillayeva
Urgut Branch of Samarkand State University

Abstract: This article is devoted to the process of preparing children for general education in the preschool education system in the following years and educating them without difficulty in accordance with school conditions. It examines the innovations in the connection between the organization of preschool education and the educational activities of students of preparatory groups.

Keywords: education, upbringing, development, innovation, reform, mathematics, mother tongue, reading, alphabet, speech development

Bugungi tez rivojlanib borayotgan bozor iqtisodiyoti davrida ta'limga bo'lgan extiyoj har zamongidanda yuksaldi. Jumladan fan texnika astri bo'lgan XXI asrda insonlar oldingi eski bilimlar o'rnini zamonaviy har tomonlama inson manfaatlariga xizmat qiluvchi bilimlarni bosqichma bosqich osondan murakkabga qarab bolalar psixologiyasiga aqliy, jismoniy, psixologik rivojlanishiga zo'riqishlarsiz ta'sir etgan holda tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. shu boisdan ta'limning ilk bosqichi

bo'lgan maktabgacha ta'lim yozshidan boshlab bolalarga oddiydan murakkabga qarab ta'lim tarbiya berish muhimdir. shu jumladan bilimlarning bolalarga mos bo'lishi qoidasi yuzasidan bilim berishning muhim ikki jihatiga e'tibor qaratiladi:

a) Berilayotgan bilimlarning xususiyati ma'nosi va miqdori maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh va individual rivojlanish xususiyatlariga to'g'ri kelishi

b) O'quv materillarining hajmi maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilar aqliy imkoniyatlariga to'g'ri kelishi lozim. O'quv materiallarining tarbiyalanuvchilarga mos bo'lishi quyidagi qoidalarga asoslanadi: "Oson ma'lumotlardan murakkabga qarab borishga", "Aniqdan noaniqqa qarab borish", "Oddiydan murakkabga qarab borishga".

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida olib boriladigan o'quv tarbiyaviy hamda sog'lomlashtirish ishlarini tashkil etish "Maktabgacha ta'lim va tarbiyani tashkil etishning Davlat standartlari¹" va 2022-yil 4-fevralda Maktabgacha "Takomillashtirilgan ilk qadam²" davlat o'quv dasturi asosida tashkil etilgan bo'lishi kerak. Shundagina olib boriladigan pedagogik jarayon hamda kutilayotgan natija ham shunga yarasha bo'ladi.

- Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi ta'lim-tarbiyaviy ishlar jarayonida bolalarning har tomonlama rivojlanishining zaruriy darajasiga yetish uchun maktabga qo'yiladigan talablarga yo'nalganligi;

- Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ta'lim tarbiya jarayonini tashkil etish asnosida ularga maktabgacha ta'limning asosiy masadi bo'lgan bolalarni maktabga har tomonlama jismoniy, psixologik va aqliy tomondan sifatli tayyorlash jarayonini ifodalaydi. Shu boisdan bolalar Maktabgacha ta'lim tashkilotida tayyorlov guruhida beriladigan umumiy faoliyatlar natijasida maktab darslariga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunga ko'ra, maktab ta'limining yangi o'quv mashg'ulotlariga o'tish bola uchun sezilarsiz bo'lgan psixologik qiyinchiliklar bilan amalga oshiriladi. Agar hamkorlikerta vatdan boshlab to'g'ri izchillikda yo'lga qo'yilsa bolalarda maktabga chiqish hamda maktab sharoitlariga ko'nikish davridagi inqirozlar sababli bilimlarni egallashga bo'lgan qiziqishlarining so'ndirmay davom ettirishiga olib keladi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktabdagi butun pedagogik jarayonning bola shaxsini har tomonlama rivojlantirishga yo'nalaganligi ular o'rtasida ta'lim-tarbiya izchilligiga erishishning asosiy sharti hisoblanadi.

Bolalarga ilk ta'lim beriladigan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida olib boriladigan tayyorlov guruhlaridagi umumiy faoliyatlar "Nutq o'stirish", "Savodxonlik", "Elementar matematika", mashg'ulotlari hamda faoliyat markazlarida olib boriladigan "Badiiy adabiyot bilan tanishtirish", "Atrofizmizdagi olam" "Loy ishi" "Aplikatsiya", "Tasviriy faoliyat", "Qurish yasash va matematika" ishlari

¹ "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat standartlari" Maktabgacha ta'lim vazirligining 802-son Qarori

² "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi 2018-yil Toshkent

maktabda 1-sinf darslariga mutlaqo yaqinlashtirilgan holda tashkil etilishi kerak. Bu faoliyatlar natijasida tarbiyalanuvchilar quyidagi ko'nikmalar shakllanishi asosida maktab ta'limiga tayyorlanadi. Maktabga tayyorgarlik quyidagi ko'nikmalar asosida amalga oshiriladi:

1. Nutq, o'qish va savodga tayyorgarlik;
2. Bilish jarayoni: atrof-olam to'g'risidagi bilimga ega bo'lish va uni anglash.
  - a) Elementar matematik bilim va ko'nikmalar;
  - b) Tasviriy faoliyat;
  - c) Musiqa.

Nutq o'stirish faoliyatida olgan ko'nikmalar bevosita 1-sinf darsligida "Alifbe" hamda "O'qish" darsliklarini uzviy davomi hisoblanadi:

- Nutqning tovush madaniyatini shakllantirish;
- Lug'at ustida ishlash;
- Nutqning grammatik tuzilishini shakllantirish;
- Bog'lanishli nutqni shakllantirish;
- Ijodiy hikoya qilish;
- Badiiy adabiyot bilan tanishtirish ishlari olib boriladi.

Bolalar nutqini o'stirish mashg'ulotlarida olgan bilimlari davomida bolalarda qanchalik yuqori darajada rivojlangan bo'lishi bolaning maktabga aqliy nihatdan tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ona tilidagi hamma tovushlarni va harflarni aniq va to'g'ri talaffuz qilish, lug'atlarining boyligi, o'z fikrini mantiqiy Grammatik to'g'ri bayon qila bilish, madaniy nutq muomalasi - bularning barchasi maktabda muvaffaqiyatli o'qishning zaruriy sharti hisoblanadi. Shuningdek, kesma harflar yordamida tovushharf tahlil va sintez bo'yicha mashqlarni bajarishga o'rgatish, kesma harflardan bo'g'in tuzdirish va o'qitish, unli va undosh tovushlar xususiyatlari, o'z ismini va 2-3 ta so'zlarni bosma harflarda mustaqil o'qishga o'rgatib boriladi. Bu tayyorgarlik davridagi tushunchalar maktab davrida mustahkamlanib, chuqurlashtirib boriladi.

"Elementar matematika" bilim va ko'nikmalar bo'limida bolalar 1-sinf uchun "Matematik" yoki "Mantiqiy matematika" fanlarini uzviy davom ettirish uchun asosiy bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi. Ular quyidagilardir:

- son-sanoq, kattalik, geometrik figuralar, tevarak-atrofnii mo'ljaiga olish, vaqtni chamalash, qurish-yasash faoliyatlari orqali amalga oshiriladi. Bolalarda pul qiymatlari, narx, plastik kartochka, terminal haqida dastlabki tushunchalar beriladi. Yil fasllari, yil taqvimi, hafta kunlari, soat turlari bilan tanishtiriladi.

"Tasviriy faoliyat" mazmuni yanada murakkablashadi. Inson qiyofasi detallashtirilgan holati, san'at asarlari bilan tanishtiriladi. Bunda predmetli va voqeaband rasm chizish, bezakli rasm, plastilin (loy) bilan ishlash, aplekatsiya, qurishyasash, qurilish materiallarini konstruksiyalash, qog'ozdan konstruksiyalar hosil

qilish, tabiiy materiallardan, qurishyasash materiallaridan, konstruktorlik detallarni, qurilish materiallaridan konstruksiyalar hosil qilish va badiiy qo'l mehnati o'rgatiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidan boshlangan "Musiqqa mashg'ulotlari" maktab ta'limida ham bevosita davom ettiriladi ular orqali quyidagi ko'nikmalar davom ettiriladi: musiqa tinglash, musiqiy-ritmik harakatlar, qo'shiq aytish, bolalar cholg'u asboblarida chalish, turli harakatli o'yinlar o'rgatiladi.

Shuningdek, Ona Vatan, mashhur sarkardalar, buyuk siymolar, xalq amaliy san'ati, an'anaviy bayramlar, kattalar mehnati, transport va aloqa vositalari, buyumlar haqida bola o'z tanasining qismlarini o'rganish orqali boshlang'ich sinf ta'limiga tayyorlanadi. Bu bilim va ko'nikmalar bolalarni 1-sinfdagi tegishli o'quv fanlarini egallashlari uchun tayyorgarliklarini tashkil qiladi. Ko'pchilik psixolog-pedagog olimlarning (A.M.Leushina, D.B.Elkonin, L.E.Jurova, F.R.Qodirova) ta'kidlashicha, maktabgacha ta'lim tashkilotida va maktab ta'limidagi o'qitishdagi bog'liqlik maktabda fanlarni o'qitish uchun zamin yaratishga xizmat qiladi. Shunday qilib maktabdagi o'qishga aqliy tayyorgarlik bolalarni aqliy va nutqiy rivojlantirishning o'zaro bog'langan tarkibiy qismlaridan tarkib topadi. Bilish faoliyati, bilish qiziqishlari, bola tafakkuri usullari, atrof-alam haqidagi anglangan, tizimlashtirilgan tasavvurlar hamda elementar tasavvurlar, nutq va elementar o'quv faoliyati umumiy darajasining birligi bolalarda maktabdagi o'quv materialini egallashga aqliy tayyorgarlikni vujudga keltiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tayyorlov guruhida ta'lim tarbiyaviy faoliyatni tashkil etuvchi faoliyat dasturlari kelajakda bolaning maktab ta'limidagi fanlarni davom ettirishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ayna bu fanlar bog'liqligini uzviy holda davom ettirilgan pedagoglar bolalarni maktab ta'limidagi qiyinchiliklardan oson olib o'tishiga yordam beradi. Biz maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyalanuvchilarga olib bordigan frontal "Nutq o'stirish", "Elementar matematika", "Savodxonlik" faoliyatlari maktabda o'qitiladigan "Alifbe", Matematika", "O'qish", kabi fanlarning poydevoridir. Biz maktabgacha ta'lim tashkilotida "Elementar matematika" faoliyatida hisob kitob, fazoda mo'ljal olish, vaqtni idrok qilish, geometrik figura va shakllar haqida dastlabki tushunchalarni beramiz, maktabda esa bolalar shu bilimlarni yanada takomillashtiradi. "Savodxonlik" faoliyati esa maktabgacha ta'lim tashkilotida "alifbe" fanining o'tilishi uchun poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Umumiy olganda maktabgacha ta'lim tashkiloti tayyorlov guruhi tarbiyachasi hamda 1-sinf o'qituvchisi hamkorlik qilishi jarayoni bolalarni maktab ta'limiga har jihatdan tayyorlanishiga, psixologik jihatdan moslashishiga ham qulaydir. Jumladan bolalarni maktabga sayohatga olib borish, maktab hayoti bilan illiq tassurotlar ila tanishtirish bolalarda maktabda o'qishga bo'lgan ishtiyoqni yanada oshiradi.

Maktabga tayyorlov guruhi mashg'ulotlari va 1-sinf mashg'ulotlarida o'tiladigan fanlarning o'zaro bog'liqliklari quyida keltirib o'tilgan:

Maktabgacha ta'lim tashkilotida mashg'ulotlar nomi	Maktabda 1-sinflarda o'tiladigan fanlar
Elementar matematika	Matematika
Atrofi olam bilan tashtirish	Atrofi olam
Nutq o'stirish	Alifbe
Jismoniy tarbiya	Jismoniy tarbiya
Musiqqa	Musiqqa
Ingliz tili	Ingliz tili
Aplikatsiya	Texnologiya

Maktabga tayyorlov guruhi mashg'ulotlari va 1-sinf mashg'ulotlarida o'tiladigan mavzularining o'zaro bog'liqlik ko'rsatgichlari quyida keltirib o'tilgan:

Elementar matematika	Matematika
1 dan 10 gacha bo'lgan sonlarning atalishi	1 dan 10 gacha bo'lgan sonlarning atalishi
1 dan 10 gacha o'ng va teskari sanash	1 dan 10 gacha o'ng va teskari sanash
Kata kichik teng tushunchalarini o'rgatish	Kata kichik teng tushunchalarini o'rgatish
100 gacha bo'lgan o'nliklarni o'rgatish	100 gacha bo'lgan o'nliklarni o'rgatish
Narsalarning o'lchami bo'yicha taqqoslash	Narsalarning o'lchami bo'yicha taqqoslash
Narsalarning xossalari bo'yicha to'plamga ajratish	Narsalarning xossalari bo'yicha to'plamga ajratish
10 gacha bo'lgan sonlar ichida qo'shish ayirish amallarini bajarish	10 gacha bo'lgan sonlar ichida qo'shish ayirish amallarini bajarish

Atrofi olam bilan tanishtirish	Atrofi olam
Kun tartibiga odatlantirish	Kun tartibini o'rgatish
Shaxsiy gigiyena qoidalarini o'rgatish	Shaxsiy gigiyena qoidalarini o'rgatish
Ko'chada yurish qoidalarini o'rgatish	Ko'chada yurish qoidalarini o'rgatish
Yil fasllarini o'rgatish	Yil fasllarini o'rgatish

Nutq o'stirish	Alifbe
Harflar tanishtiriladi	Harflar tanishtiriladi
Unli undosh tovishlar o'rgatiladi	Unli undosh tovishlar o'rgatiladi
So'zlarni bog'inlab o'qish o'rgatiladi	So'zlarni bog'inlab o'qish o'rgatiladi
Rasmga qarab hikoya tuzishga o'rgatiladi	Rasmga qarab hikoya tuzishga o'rgatiladi

Jismoniy tarbiya	Jismoniy tarbiya
Kun tartibiga rioya qilish o'rgatiladi	Kun tartibiga rioya qilish o'rgatiladi
60 metr metrga to'xtamasdan yugurib o'tishi kerak	60 metr metrga to'xtamasdan yugurib o'tishi kerak
Saflanish va qayta saflanish o'rgatiladi	Saflanish va qayta saflanish o'rgatiladi
Jismoniy tarbiya o'tishning asl maqsadi bolalarni fikrni jamlash, chaqqonlik, tezkorlik, kuch, chidamlilik sifatlarini o'rgatishga qaratilgan.	Jismoniy tarbiya o'tishning asl maqsadi bolalarni fikrni jamlash, chaqqonlik, tezkorlik, kuch, chidamlilik sifatlarini o'rgatishga qaratilgan.

Musiqqa	Musiqqa
Milliy cholg'u asboblari bilan tanishtirish	Milliy cholg'u asboblari bilan tanishtirish
Notalarni o'rgatish	Notalarni o'rgatish
Tovushlarning baland pasligini o'rgatish	Tovushlarning baland pasligini o'rgatish
Tovushlarning turlarini o'rgatish	Tovushlarning turlarini o'rgatish

Ingliz tili	Ingliz tili
O'qish va yozuvsiz o'rgatiladi	O'qish va yozuvsiz o'rgatiladi
Mashqlar, o'yinlar, qo'shiqlar orqali o'rgatiladi	Mashqlar, o'yinlar, qo'shiqlar orqali o'rgatiladi

Til o'rgatish rasm chizish va bo'yash orqali mustaxkamlanadi	Til o'rgatish rasm chizish va bo'yash orqali mustaxkamlanadi
Aplikatsiya	Texnologiya
Qaychi bilan ishlash texnikasi o'rgatiladi	Qaychi bilan ishlash texnikasi o'rgatiladi
Yelim bilan ishlash qoidalari o'rgatiladi	Yelim bilan ishlash qoidalari o'rgatiladi
Qog'oz va uning turlari o'rgatiladi	Qog'oz va uning turlari o'rgatiladi
Qog'ozni qo'lda yirtish o'rgatiladi	Qog'ozni qo'lda yirtish o'rgatiladi
Qog'ozni buklash orqli narsalar yasash o'rgatiladi	Qog'ozni buklash orqli narsalar yasash o'rgatiladi
Mazaika usulda narsalar yasash o'rgatiladi	Mazaika usulda narsalar yasash o'rgatiladi

Xulosa qilib, maktabgacha ta'lim tashkiloti va maktabda ta'lim-tarbiyaviy jarayonni amalga oshirishdagi izchillik bola shaxsini rivojlantirishni amalga oshirishda muhim omil bo'lib hisoblanadi. Bolani maktab ta'limiga moslashtirish, maktab hayotiga qiyinchiliklarsiz moslashishi uchun tayyorlov guruhlaridan boshlab bolalarni maktab darsliklariga mos ravishda o'qitish jarayonini boshlash maqsadga muvofiqdir. Bu jarayonda maktabgacha ta'lim tashkiloti tayyorlov guruhi tarbiyachisi va maktab boshlang'ich sinf o'qitiuvchilari hamkorlikda ish jarayonlarini tashkil etishi, maktablarga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini ekskursiyaga tashrif buyurushi zarurdir

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "Takomillashtirilgan ilk qadam" davlat o'quv dasturi Toshkent 2022-yil 4-fevral
2. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat standartlari" Toshkent 2020 yil
3. F.Qodirova va boshqalar "Maktabgacha pedagogika" darslik 2019-yil
4. Fayzullayev, S. N. (2023). "ILM YO'LI" VARIATIV DASTURINING BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASHDAGI O'RNINI VA AHAMIYATI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(3), 143-144.